

та методики початкової освіти Мукачівського державного університету

Наукові інтереси: дослідження питань естетичного та сімейного виховання, використання ІКТ в освітньому процесі, професійної підготовки вчителів початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ЛЕМКО Halyna Ivanivna – Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University.

Circle of research interests: formation of value orientations of schoolchildren, scientific heritage of teachers of the Western region of Ukraine.

МОСНАН Tetyana Mikhailivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Primary Education Mukachevo State University.

Circle of research interests: aesthetic and family education, the using of ICT in the educational process, the professional training of primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2020 р.

УДК 37.068

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-190-221-224

НЕЧЕПОРУК Яна Сергіївна –

кандидат педагогічних наук,

докторант кафедри педагогіки та менеджменту освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-1152-8030>

e-mail: yananecheporuk83@gmail.com

ПОНЯТТЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЛЬОТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема професійної підготовки авіаційного персоналу була і залишається провідною у загальній професійній та безпосередньо авіаційній освіті. Наразі перед педагогами авіаційних навчальних закладів постає проблема не лише підготувати висококваліфікованого спеціаліста, але й зробити цей процес білінгвальним. Мається на увазі, що всі ті знання і навички, які курсант має засвоїти в процесі навчання в льотному навчальному закладі, він повинен відтворити іноземною мовою. Такі реалії авіаційного навчання ставлять перед нами завдання розібратись, що саме означає поняття «професійна підготовка» в льотній професійній освіті аби успішно трансформувати його в іншомовне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців розглядалися в працях багатьох науковців. Серед них слід назвати Н. Ничкало, В. Семиченко. Зазначимо, що проблема іншомовної підготовки фахівців авіаційної сфери стали об'єктом досліджень провідних українських науковців: у доробках Б. Алякринського, В. Колосова, А. Пчелінова та інших представлено питання мовлення авіаційних операторів; О. Васякович дослідила

проблему формування професійної готовності майбутніх авіадиспетчерів до ведення радіообміну у нестандартних ситуаціях. Особливим доробком у питанні формування мовної компетентності майбутніх фахівців авіаційної галузі (пілоти та авіадиспетчери) визначаються дослідження О. Ковтун, в якому представлено теоретичні та методичні аспекти процесу професійної підготовки майбутніх працівників авіакомпаній.

Мета статті – дослідити поняття та роль професійної іншомовної підготовки майбутніх авіаційних спеціалістів в системі льотної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Авіація належить до галузей з особливими умовами реалізації виробничої діяльності, які визначають специфіку професійної підготовки майбутніх авіаційних фахівців [1]. Ці умови породжуються такими обставинами, як: підвищена відповідальність за результати праці фахівців, суворі вимоги до професійних знань, умінь і навичок, висока відповідальність під час прийняття рішень в умовах дефіциту часу та стресових факторів. Як свідчать дослідження М. Кобелькова, на деяких типах літаків пілот уже сьогодні розв'язує цілий комплекс функцій: як пілота,

так і штурмана, бортінженера, бортрадиста тощо [2].

Практика вітчизняних авіаційних навчальних закладів пропонують різні форми організації іншомовної підготовки майбутніх фахівців. Зазначимо, що (окрім класичних лекцій, семінарів та практичних занять широко практикуються практика і навчання у центрах професійної підготовки, відвідування яких передбачають своєрідне «занурення» майбутніх фахівців авіації у безпосередню професійну практику на летовищах та створюється ситуації іншомовної комунікації. Отже, в методичному блоці у процесі організації взаємодії студентів з викладачем та між собою важливо здійснювати таку постановку завдань, які передбачають формування конкретних іншомовних комунікативних навичок, таких як: сповіщення та інформування пілота (чи авіадиспетчера) іноземною мовою (найчастіше англійською), повідомлення команди (вказівок), розуміння та правильна інтерпретація отриманих команд чи вказівок, які формують мінімум іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців авіаційної галузі. Це означає, що в переліку освітніх результатів кожної форми організації (семінар, лекція, практичне заняття) окрім суто навчальних завдань мають бути сформульовані ще й такі, що спрямовані на: – залучення студента до активної іншомовної комунікативної діяльності, що супроводжується внутрішньою розумовою активністю; – з пасивного споживача знань студент повинен стати активним суб'єктом освітньої діяльності, що забезпечує послідовну та ефективну реалізацію комунікативного підходу тощо.

У європейському контексті іншомовна освіта та комунікативна компетентність фахівців різних галузей розглядаються в різних аспектах професійної підготовки. Так, відповідно до положень «Хартії Ради Європи з освіти для демократичного громадянства й освіти з прав людини» від 11 травня 2010 року «компетентність людини не обмежується лише когнітивною складовою; у структуру поняття долучені функціональні аспекти професійної діяльності (наявність технічних навичок), міжособистісні характеристики (соціальні або організаційні навички) та етичні цінності [9]. Аналіз свідчить, що в переважній більшості вітчизняних досліджень тематика обмежується вивченням проблем формування іншомовної компетентності в контексті професійної підготовки фахівців.

Водночас, на окрему увагу заслуговують також і окреслення особливостей здійснення іншомовної освіти фахівців авіаційної галузі, конкретизація труднощів та окреслення етапності такої підготовки.

Сучасні випускники вищих навчальних закладів мають бути готові до професійної діяльності у мобільному, висококонкурентному та технологічно-цифровому світі. В умовах глобалізації, інтеграції України у європейський та світовий простір ні в кого не виникає сумнівів, що для успішного співробітництва та взаємодії у світовому політичному, економічному, культурному, освітньому просторі необхідне знання іноземних мов, не лише для побутових потреб, але й для ефективного професійного спілкування. Коли процес формування інформаційного суспільства можна вважати завершеним, особливого значення набуває не сама інформація з тієї чи іншої галузі знань, а вміння зберігати і передавати цю інформацію, налагодити, за В. Краєвським, діалог двох мовних систем, забезпечуючи тим самим стабільний контакт різних знань, культур і національних традицій [3]. Це зумовлює нове бачення цілей іншомовної підготовки, зміну її статусу, посилення її ролі у системі авіаційної професійної освіти.

Слід звернути увагу на одне із визначень «професійної підготовки» – це цілеспрямований процес навчання реальних і потенційних працівників професійним знанням та вмінням з метою набуття навичок, необхідних для виконання професійних функцій. Цьому сприяють різні форми здобуття професійної освіти – навчання у вищих і спеціалізованих навчальних закладах освіти, стажування на курсах підвищення кваліфікації, удосконалення професійної майстерності на виробництві. Потреби інноваційної вітчизняної економіки вимагають змін в освіті і професійній підготовці. Для того, щоб людина могла оновлювати знання і підвищувати рівень своєї освіти, необхідний для майбутньої професійної діяльності, потрібно створити систему, за якої випускники мали б можливість періодично повертатись у систему вищої освіти. Концепція «безперервної освіти», яку прийняли в 1996 р. міністри освіти країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), враховує нове бачення політики у сфері освіти та професійної підготовки як опори для розвитку на основі знань, умінь та навичок [7].

Н. Г. Ничкало у словнику подає три

визначення поняття професійна освіта: 1) сукупність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими дає змогу працювати спеціалістом вищої і середньої кваліфікації; 2) підготовка в навчальних закладах спеціалістів для трудової діяльності в певній галузі народного господарства, науки, культури; 3) складова частина системи освіти [4]. Друге значення професійної освіти, з наведених вище, передбачає існування системи навчальних закладів з професійної підготовки фахівців, певною ланкою якої є коледжі, «які здійснюють підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами молодшого спеціаліста та бакалавра з одного або кількох споріднених напрямів підготовки або спеціальностей, мають необхідний кадровий потенціал, матеріально-технічну базу. Для набуття людиною певної професійної кваліфікації, яка буде визначати її місце у суспільстві, основним компонентом професійної освіти, на це вказують наведені вище визначення, є професійна підготовка і визначається як «сукупність спеціальних знань, навичок та умінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з певної професії» [8]. Інше визначення професійної підготовки розглядає її як процес формування фахівця для однієї з галузей трудової діяльності, пов'язаного з оволодінням певним родом занять, професією [5].

У сучасній психолого-педагогічній літературі існує декілька підходів до визначення сутності професійної підготовки. Психологи розглядають її як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку резервних сил, пізнавальної і творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно-значущими знаннями, вміннями й навичками. Представники педагогічної науки вбачають сутність такої підготовки у набутті людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння інтелектуальних знань, умінь та формування необхідних особистісних професійних якостей. Аналіз професійної підготовки, проведений В. А. Семиченко, розглядає її у трьох аспектах: як процес, в ході якого відбувається професійне становлення майбутніх фахівців; як мету і результат діяльності навчального закладу; як сенс включення студента у навчально-виховну діяльність [6].

Наявність добре організованої системи професійної підготовки, перепідготовки та

підвищення кваліфікації авіаційних спеціалістів, що відповідає сучасним вимогам науково-технічного прогресу, є необхідною умовою досягнення високих результатів спеціалістами авіаційної сфери. Добре налагоджені зв'язки та професійна комунікація між авіаційними навчальними закладами та безпосередніми авіакомпаніями дає можливість стабілізувати трудові відносини, задовольняти потреби особистості в самореалізації і розвитку.

Україна має виконувати зобов'язання, що покладені на неї Конвенцією №142 «Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів» (1975 р.). У відповідності до неї Україна розробляє та удосконалює системи загальної та професійно-технічної освіти, шкільної та професійної орієнтації. Однією із найважливіших національних задач в сфері професійної підготовки авіаційних спеціалістів є забезпечення безперервної професійної підготовки на всіх рівнях кваліфікації, використовуючи іноземну мову, як обов'язкову умову реалізації набутих навичок і вмінь авіаційними спеціалістами.

Іншомовна професійна підготовка – це глобальний процес професійного навчання, що спрямований на вивчення, набуття, засвоєння та реалізація усіх необхідних професійних знань та навичок, але іноземною мовою.

Слід згадати також таке поняття як «професіоналізація» (початкова 1–2 курси, основна 3–4 курси та поглиблена – магістратура). Такий процес спрямований на отримання важливих професійних навичок та розширюється або ж звужується під час навчання у вищих навчальних закладах. Для ефективного іншомовної підготовки необхідні інноваційні освітні технології, що допомагають майбутнім авіаційним фахівцям швидко освоювати нову лексику, граматичні форми та сприймати усне мовлення.

Жорстка централізація не створює сприятливих умов для іншомовної підготовки авіаційних спеціалістів. Конкретні цілі та точні моделі підготовки на різних навчальних рівнях обмежують креативність викладацького складу кафедри, факультету чи навчального закладу в цілому. Такий принцип професійної іншомовної підготовки не спонукає до ініціативи у вирішенні зазначеної проблеми на конкретних рівнях системи вищої освіти. Аналіз програми з англійської мови для

професійного спілкування засвідчив, що ставляться узагальнені, але доволі високі вимоги з підготовки студента до спілкування іноземною мовою в усній і писемній формах, що припускає наявність у нього таких умінь у різних видах мовленнєвої діяльності, які після закінчення курсу дадуть йому можливість ефективно застосовувати їх у професійній діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Професійна іншомовна підготовка вимагає особливих освітніх умов, організації сприятливого іншомовного освітньо-мовленнєвого простору, що повністю враховує специфіку набуття авіаційними спеціалістами іншомовних (українсько- та англійських) навичок та умінь для забезпечення ефективного процесу постійної самоосвіти та безпеки польотів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кодола В. Г. Система средств подготовки летного состава XXI века / В. Г. Кодола // Вестник МНАПЧАК. 2009. № 2. С. 59–65.
2. Кобельков Н. О. Военно-профессиональная подготовка летного состава ВВС: современные аспекты как объекта науки / Н. О. Кобельков // Вестник МНАПЧАК. 2008. № 2. С. 72–76.
3. Краевский В. В. Диалог культур и партнёрство цивилизаций: VIII Международные Лихачёвские чтения, 22–23 мая 2008 г. / В. В. Краевский. СПб.: Изд-во СПб ГУП, 2008. С. 404–406.
4. Професійна освіта: словник / [уклад. Гончаренко С. У.]. К.: Вища школа, 2000. 273 с.
5. Педагогическая энциклопедия: в 3 т. / [гл. ред. Каиров И. А.]. М.: Сов. Энциклопедия, 1964–1988 гг. Т.3. 549 с.
6. Семиченко В. А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей: дис.... докт. псих. наук: 19.00.07/ В. А. Семиченко. К., 1992. 432 с.
7. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы / Пер. с англ. М.: Весь мир, 2003. 232 с.
8. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / [сост. Батышев С. Я.]. М.: АПО, 1999. Т.2. 390 с.
9. Terminology of European Education and Training Policy: a selection of 100 key terms / CEDEFOP. European Centre for the Development of Vocational Training. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. 246 p.

REFERENCES

1. Kodola, V. G. (2009). *Sistema sredstv podgotovki letnogo sostava XXI veka*. [The system of means of flight personnel training in XXI century]. Moscow.
2. Kobelkov, N. O. (2008). *Voенно-professional'naya podgotovka letnogo sostava VVS: sovremennye aspekty kak ob'ekta nauki*. [Military professional training of air force flight personnel: modern aspects as an object of science]. Moscow.
3. Krayevskii, V. V. (2008). *Dialog kultur i partnyorstvo civilizacij: VIII Mezhdunarodnye Likhachyovskie chteniya*. [Dialogue of cultures and partnership of civilizations: VIII International Likhachev Readings]. St. Petersburg.
4. *Profesiina osvita: slovnyk*. (2000). [Professional Education: dictionary]. Kyiv.
5. *Pedagogicheskaya ehnciklopediya: v 3 t.* (1988). [Pedagogical encyclopedia: in 3 volumes]. Moscow.
6. Semychenko, V. A. (1992). *Koncepciya celostnosti i ee realizaciya v profesional'noj podgotovke budushchikh uchitelej*. [The concept of integrity and its implementation in the professional training of future teachers]. Kyiv.
7. *Formirovanie obshchestva, osnovannogo na znaniyakh. Novye zadachi vysshej shkoly*. (2003). [Forming of society based on knowledge. New goals of higher school, «Ves mir»]. Moscow.
8. *Ehnciklopediya professional'nogo obrazovaniya: v 3 t.* (1999). [Encyclopedia of professional education: in 3 volumes]. Moscow.
9. *Terminolohiya yevropeys'koyi osvityni ta navchal'noyi polityky: vybir iz 100 klyuchovykh terminiv*. (2008). [Terminology of European Education and Training Policy: a selection of 100 key terms].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НЕЧЕПОРУК Яна Сергіївна – кандидат педагогічних наук, докторант кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: історія та методика викладання авіаційної англійської мови у льотних навчальних закладах, формування спеціалізованих комунікативних навичок у авіаційних спеціалістів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NECHEPURUK Yana Serhiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Doctoral student of Pedagogy and Management of Education department of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: methods of teaching the aviation English language in flight establishments, formation of specialized communication skills in aviation specialists.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2020 р.